

PREDSTAVITEV PSIHIATRIČNE BOLNIŠNICE BEGUNJE

Rozika Špilak, Ivanka Zupan

Bolnišnica se nahaja sredi Begunj v graščini Kacenštajn, ki se v preteklosti prvič omenja v 14. stoletju. Ime je dobila po rodbini Kacijanarjev, ki so bili najdlje njeni lastniki. O njej je v svoji knjigi *Slava Vojvodine Kranjske*, leta 1689 pisal znani zgodovinar Janez Vajkard Valvasor. Stavba, ki ima za seboj zanimivo in burno preteklost, predstavlja danes enega najbogatejših primerov grajske poznorenesančne arhitekture v Sloveniji.

Preurejanje stavbe se je pričelo leta 1952, ko je padla odločitev, da bo grad namenjen potrebam slovenske psihiatrije. Takratna edina slovenska psihiatrična bolnišnica v Polju v Ljubljani je bila prenapolnjena in iskale so se nove možnosti za namestitev bolnikov tudi drugod po Sloveniji. Tako so bili prvi bolniki v za silo preurejeno begunjsko graščino iz Ljubljane premeščeni oktobra let 1953. Prvih deset let je bila bolnišnica azilska dependansa matične ustanove v Polju. Postopoma so se kadrovske razmere izboljševale in hkrati se je spreminjal tudi njen značaj. Leta 1960 je odprla ambulanto za zunanje bolnike in leta 1963 sprejemni oddelek, ki je bil namenjen zdravljenju bolnikov s področja Gorenjske. Sledila so leta vztrajnega postopnega spreminjanja graščine v čedalje bolj odprto in sodobno koncipirano Psihiatrično bolnišnico na način, ki je obnavljal in ohranil dragocene ostaline preteklosti. Leta 1999 je Vlada RS izdala Odlok o razglasitvi gradu Kacenštajn in celotnega njegovega kompleksa za kulturni spomenik državnega pomena.

Danes ima bolnišnica na okoli 8.000 m² površine skupaj 155 postelj. Ob posteljah so na voljo tudi druge nastanitvene zmogljivosti, ki omogočajo dodatno vsakodnevno zdravljenje 45 bolnikov v okviru dnevne bolnišnice. Letno sprejmemo okoli 1550 bolnikov, v ambulanti pa beležimo do 10.000 obiskov. Priliv bolnikov iz drugih območij je približno pokrit z odlivom gorenjskih bolnikov v druge psihiatrične bolnišnice. Bolniških oddelkov je trenutno 8, od teh je 6 ločenih po spolu bolnikov, 2 sta mešana – oddelek za zdravljenje odvisnosti od alkohola in oddelek za vedenjsko kognitivno psihoterapijo.

Bolnišnica je učni zavod za izvajanje praktičnega pouka dijakov zdravstvenih šol in študentov visokošolskih zavodov. Poleg tega ima bolnišnica pooblastila za izvajanje programa specializacije psihiatrije, otroške in mladinske psihiatrije in specializacije iz družinske medicine.

Ustanova sama in v povezavi s pristojnimi klinikami in inštituti opravlja tudi raziskovalno dejavnost.

Delovni proces je v bolnišnici organiziran v zdravstvenem in poslovno-tehničnem sektorju.

Vodstvo bolnišnice

Direktor: Janez Romih, dr. med., spec. psihiatrije

Pomočnica direktorja za splošne zadeve: Mojca Tancar, u. d. prav.

Glavna medicinska sestra: Rozika Špilak; dipl. m. s., spec. psih. zdr. nege.

RAZVOJ PSIHIATRIČNE ZDRAVSTVENE NEGE

Prvo azilsko obdobje delovanja bolnišnice je bilo težko, saj je hudo primanjkovalo strokovnega kadra. Poleg zdravnika, ki je občasno prihajal iz Ljubljane je bila skrb za bolnike prepuščena petim bolničarjem in dvajsetim strežnikom. Ti so skrbeli za 185 bolnikov od katerih je bila skoraj tretjina nečednih, pa tudi agresivnih, kar je delo še oteževalo. Delovne razmere so bile neugodne, prostori in oprema skromni, prav tako pripomočki za nego. Nizek nastanitveni standard in slabe higienske razmere so puščali posledice na številnih bolnikih. Mnogi so zboleli za aktivno pljučno tuberkulozo, pojavljala so se tudi črevesna obolenja.

Kljub neugodnim razmeram je osebje lepo skrbelo za bolnike in si prizadevalo za njihovo čim boljše počutje. Leta 1953 je bila na delo sprejeta prva šolana medicinska sestra, kar je bilo za bolnišnico velika pridobitev. Njeno področje dela je bilo široko. Zaupane so ji bile skrb za bolnika, organizacija dela in vzgoja strežnega osebja. Kasneje je zaposlovanje šolanih medicinskih sester tako s srednjo kot z višjo izobrazbo naraščalo.

Do leta 1974 je bilo zaposlenih že 20 med. sester od tega 5 z višje šolsko izobrazbo, ki so prevzele vodenje posameznih oddelkov in se vključevale v bolj zahtevne, socioterapevtske in psihoterapevtske metode zdravljenja. Iz leta v leto se je struktura negovalnega osebja postopno spreminjala, upokojevale so se bolničarke/ji, namesto njih pa zaposlovale srednje in višje medicinske sestre. V letih 1980 do 1990 se je večina višjih medicinskih sester odločila za podiplomsko izobraževanje iz psihoterapije, psihopatologije ter drugih funkcionalnih znanj. Z dodatnimi znanji ter pridobljenim delovnimi izkušnjami so medicinske sestre - specialiste psihiatrične zdravstvene nege v vsakodnevno prakso postopoma uvajale nove metode zdravstvene nege z vse bolj humanim, individualnim in sistematičnim pristopom do bolnika. Sodelovanje v strokovnem timu se je še dopolnjevalo in strokovno dograjevalo. Vse bolj je bil viden delež zdravstvene nege. Njen razvoj v bolnišnici je zagotovo plod prizadevanj vodilnih medicinskih sester, ki so se zavemale za boljše strokovno oskrbo bolnikov in za to potrebne strokovno-kadrovske vire. To so bile: v obdobju do leta 1972 viš. med. sestra Marica Komočar, nasledila jo je Marija Kozamernik, ki je službo zdravstvene nege uspešno vodila celih 22 let in za svoje delovne zasluge prejela visoko priznanje Zlati znak.

Po letu 1994 je mesto glavne med. sestre prevzela višja med. sestra Majda Gašperin vse do svoje upokojitve leta 2003, ko jo je nasledila Rozika Špilak, diplomirana medicinska sestra; v bolnišnici zaposlena od leta 1972. Leta 1997 je bila na predlog DMSZT Gorenjske dobitnica priznanja Zlati znak, ki ga podeljuje Zbornica – Zveza.

Seveda pa ob tem ne smemo prezreti večine med. sester in tehnikov, ki so s svojim človeških in strokovnim delovanjem prispevali k spreminjanju odnosa do duševnega bolnika in k zmanjševanju predsodkov do duševne bolezni.

Od vsega začetka so bile medicinske sestre bolnišnice preko predstavnic zastopane v Društvu med. sester Kranj. Še posebno pa je bila aktivnost izražena v mandatnem obdobju 1990 – 1991, ko je bil sedež Društva v naši bolnišnici. Naloge predsednice so bile zaupane Jani Zupan, VMS, specialistki psihiatrične zdravstvene nege in dobitnici Srebrnega znaka za leto 2004. Tajniške posle je opravljala Judita Valant, blagajniške pa Tončka Klukovič, obe srednji med. sestri. Člani društva smo v tem mandatnem obdobju ustanovili Aktiv upokojenih med. sester in zdr. tehnikov in oblikovali 1. dokument kontinuirane zdravstvene nege, ki smo ga pričeli uporabljati ob premeščanju bolnikov v druge zdravstvene zavode.

Pripadnost društvu je med med. sestrami in zdravstvenimi tehniki v bolnišnici prisotna še danes, saj so vsi redno zaposleni člani Društva.

V letu 2005 je bilo v bolnišnici zaposlenih 14 višjih medicinskih sester in 44 srednjih medicinskih sester oziroma zdravstvenih tehnikov. Strokovni vrh zdravstvene nege tvori sestrski kolegij, ki stroko usmerja, povezuje z drugimi in jo vodi k skupno zastavljenim ciljem zdravstvene oskrbe bolnika.

Sodobna psihiatrična zdravstvena nega temelji na prijaznem in strokovnem odnosu do bolnika in njegovih svojcev. Dobro teoretično znanje o duševnih motnjah nam omogoča njihovo prepoznavanje v praksi in pravilno odzivanje nanje. Bolnikovo vedenje lažje razumemo in sprejmemo, če vemo da je pogojeno z duševno motnjo in če poznamo njegove misli in čustva. S pozornostjo, spoštovanjem, iskrenim zanimanjem za bolnika in občutkom empatije si pridobimo njegovo zaupanje. Le to je potem osnova za njegovo aktivno vključevanje v proces psihiatrične zdravstvene nege. Za bolnika je pomembno, da je medicinske sestre oz. zdravstveni tehnik stalno v njegovi bližini, se z njim pogovarja, ga tolažbi, svetuje, varuje in sta udeležena pri vseh aktivnostih, ki kakorkoli pomagajo zmanjševati predsodke, pri spremljanju duševne bolezni in duševnega bolnika. Kakovost zdravstvene nege lahko najbolj verodostojno ocenimo na osnovi ugotavljanja. Bolnikovega zadovoljstva ob tem.

Tudi v prihodnje bomo v naši bolnišnici sledili sodobnim strokovnim tokovom na področju zdravstvene nege, izpopolnjevali naše znanje in ga usmerjali v nadgradnjo že obstoječe dobre prakse. Ustreznejši kadrovske normativi na področju zdravstvene nege bi nam bili pri tem v veliko oporo.